

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۷	فصل اول: مروری بر اندیشهٔ انسان‌شناسی
۷	انسان‌شناسی و مردم‌شناسی
۸	گفتار اول: انسان‌شناسی هنر
۹	نسل‌های انسان‌شناسی هنر
۱۱	شیوه‌های تحلیل در انسان‌شناسی هنر
۱۶	گفتار دوم: مردم‌نگاری
۱۷	مردم‌نگاری به مثابهٔ روش پژوهش
۱۸	مردم‌نگاری به مثابهٔ تکنیک
۱۸	مردم‌نگاری به مثابهٔ تئوری
۱۹	گفتار سوم: مفهوم فرهنگ
۲۲	فصل دوم: انسان‌شناسی فرهنگ منطقهٔ چالشر
۲۲	نمودار فرایند یافته‌های میدانی قالی خشتی چالشر
۲۳	گفتار چهارم: کلیات جغرافیایی و تاریخی چالشر
۲۳	موقعیت جغرافیایی
۲۶	سوابق تاریخی
۲۹	اقتصاد
۳۰	گفتار پنجم: فرهنگ بومی در منطقهٔ چالشر
۳۱	فرهنگ مادی چالشر
۳۴	فرهنگ غیر مادی چالشر
۳۹	گفتار ششم: توصیف ویژگی‌های هنر مورد مطالعه
۳۹	دسته‌بندی قالی‌های منطقهٔ چالشر بر اساس طرح
۵۱	روش تولید قالی‌های بی‌بی‌باف
۵۸	فصل سوم: زیبایی‌شناختی فرمی و محتوایی قالی خشتی چالشر
۵۸	مقدمه

صفحه	عنوان
۶۰	گفتار هفتم: زیبایی‌شناسی فرمی
۶۰	دسته‌بندی خشت‌ها در قالی‌های خشتی بر اساس نقوش
۸۱	آشنایی با اجزاء قالی خشتی چالشر
۸۵	زیبایی‌شناختی طرح و نقش قالی‌های خشتی چالشر با رویکرد نظریه گشتالت
۸۶	اصول گشتالت
۹۰	تقارن و تعادل
۹۴	ابعاد و تناسبات قالی خشتی
۹۵	ساختار نظم‌دهنده
۹۸	چیدمان خشت‌ها
۹۹	ریزنقش‌های تزئینی
۱۰۰	پرهیز از فضای تهی
۱۰۱	حرکت
۱۰۲	جمع‌بندی از زیبایی‌شناختی فرمی قالی خشتی چالشر
۱۰۳	زیبایی فرمی در تولید
۱۰۴	دار
۱۰۵	نوع چله‌کشی
۱۰۵	رج‌شمار
۱۰۶	انواع تکنیک‌های بافت در قالی چالشر
۱۰۷	گفتار هشتم: زیبایی‌شناسی محتوایی
۱۰۸	کاربردهای قالی خشتی چالشر
۱۲۸	روابط اجتماعی پیرامون قالی خشتی و اشخاص
۱۲۹	جمع‌بندی از زیبایی‌شناختی محتوایی قالی خشتی چالشر
۱۳۴	هنر شدن قالی خشتی چالشر
۱۳۶	دلایل شهرت قالی خشتی چالشر
۱۳۸	نحوه تولید قالی در منطقه چالشر
۱۳۸	نحوه فروش قالی از گذشته تاکنون
۱۳۹	نقش خوانی
۱۴۲	آیین گره‌زنی نوعروسان
۱۴۲	آویز کردن چشم‌زخم
۱۴۴	شیوه بازنمایی نقوش در قالی‌های خشتی چالشر
۱۴۶	طبیعت و محیط پیرامون

صفحه	عنوان
۱۴۸	نقوش خاص منطقه چالستر
۱۵۳	مذهب و اعتقادات
۱۵۶	فصل چهارم: سبک و خلاقیت
۱۵۶	گفتار نهم: سبک بومی در قالی خشتی چالستر
۱۵۷	الف) شیوه بازنمایی طبیعت‌گرایی
۱۵۸	ب) شیوه بازنمایی مفهومی
۱۵۹	انطباق میان سبک و طرح‌واره‌های ذهنی بافنده
۱۶۰	سطوح فهم سبک قالی خشتی
۱۶۱	ارزیابی سبک
۱۶۲	گفتار دهم: خلاقیت
۱۶۵	تغییرات در قالی خشتی چالستر
۱۶۷	نقشه‌های دیگر منبع الهام بافندگان و طراحان است
۱۶۹	فصل پنجم: اندیشه نظری مؤلف
۱۷۱	الف) شیوه بودن
۱۷۲	ب) شیوه عمل کردن
۱۷۳	منابع
۱۷۸	مطالعات کلیدی و مصاحبه‌شوندگان حضوری

فهرست تصاویر، شکل‌ها و نمودارها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲ فرایند تحلیل فرهنگی قالی خشتی چالشر	۲۲
تصویر ۱-۲ موقعیت چالشر در نقشه جغرافیایی استان چهارمحال و بختیاری	۲۳
تصویر ۲-۲ موقعیت چالشر در شمال غرب شهر کرد	۲۴
تصویر ۳-۲ موقعیت چالشر	۲۵
تصویر ۴-۲ یکی از برج‌های قلعه چالشر سابق، ۱۳۲۰ ه.ق	۲۵
تصویر ۵-۲ قفل حاج عبدالله ریاحی چالشری	۲۹
شکل ۲-۲ فرهنگ بومی مرتبط با قالی خشتی در منطقه چالشر	۳۰
تصویر ۶-۲ نمایی از قلعه ستوده	۳۱
تصویر ۷-۲ نمایی از نقاشی‌های دیواری قلعه ستوده	۳۲
تصویر ۸-۲ نمایی از مسجد جامع چالشر	۳۲
تصویر ۹-۲ نمایی از کاشی‌های مسجد جامع چالشر، ۱۲۶۷ ه.ق	۳۳
تصویر ۱۰-۲ نمایی از امامزاده سلطان سبزه‌پوش	۳۳
تصویر ۱۱-۲ کاکولی	۳۵
تصویر ۱۲-۲ علم‌های مراسم محرم	۳۸
تصویر ۱۳-۲ مراسم سنگ‌زنی یا چاق چاقو	۳۸
تصویر ۱۴-۲ کلیل ترنج نیم‌پیوسته، اندازه ۶ متری	۴۰
تصویر ۱۵-۲ کلیل ترنج پیوسته	۴۱
تصویر ۱۶-۲ کلیل ترنج غیر پیوسته، اندازه ۶ متری، قدمت حدود ۳۵ سال	۴۱
تصویر ۱۷-۲ قالی گل مینا، اندازه ۴/۵ متر در ۶/۱۰ متر سمت راست قدمت حدود ۷۰ سال و ...	۴۲
تصویر ۱۸-۲ قالی کف ساده، اندازه پرده‌ای، قدمت حدود ۳۵ سال	۴۳
تصویر ۱۹-۲ قالی خشتی، تکنیک القاجی، اندازه یک زرع و نیم، قدمت حدود ۳۵ سال	۴۴
تصویر ۲۰-۲ قالی قابی سبل و کاج، تکنیک تب‌کو، اندازه ۶ متری، قدمت حدود ۱۰ سال ...	۴۵
تصویر ۲۱-۲ قسمتی از قالی قاب سماوری، تکنیک القاجی، اندازه ۶ متری، قدمت حدود ۱۵ سال ...	۴۵
تصویر ۲۲-۲ قالی گلدونی چالشر، تکنیک تب‌کو، اندازه ۶ متری، قدمت حدود ۵۰ سال	۴۶
تصویر ۲۳-۲ قسمتی از قالی گل و بلبل، تکنیک القاجی، اندازه ۶ متری، قدمت حدود ۲۰ سال	۴۸
تصویر ۲۴-۲ قسمتهایی از قالی‌های شکارگاهی، تکنیک القاجی، اندازه ۶ متری، ...	۴۸
تصویر ۲۵-۲ قسمتی از قالی بته‌ای یا بته سرکج، تکنیک القاجی، ابعاد زرع و نیم، ...	۴۹
تصویر ۲۶-۲ پره یا پیلی	۵۱
تصویر ۲۷-۲ نمونه طناب استفاده شده برای تکنیک تب‌کو	۵۴
تصویر ۲۸-۲ قالی بی‌بی‌باف، زن ایستاده به همراه سگش، اندازه ۶ متری، ۱۳۲۴ ه.ق	۵۵
تصویر ۲۹-۲ قالی بی‌بی‌باف، سبل و کاج کتیبه‌دار (تکنیک تب‌کو)، اندازه ۶ متری، ۱۳۲۳ ه.ق	۵۶
تصویر ۳۰-۲ مرحوم میرزا احمد نصر با خانواده	۵۷
نمودار ۱-۳ دسته‌بندی قراردادی خشت‌های قالی خشتی چالشر بر اساس نقوش	۶۱
تصویر ۱-۳ مقایسه گلدان بارفتن با خشت دست دلبر	۶۲
تصویر ۲-۳ گلدان‌های شیشه‌ای فنتون	۶۳
تصویر ۳-۳ انواع خشت دست دلبر، ابعاد ده‌تایی، قدمت از راست به چپ حدود ۴۰ و ۳۵ سال	۶۳

صفحه	عنوان
۶۳	تصویر ۴-۳ خشت طاووس
۶۴	تصویر ۵-۳ از راست به چپ، چمن یور (چمن کج)، چمن یور، دو پرنده و طوطی
۶۴	تصویر ۶-۳ چمن آهو
۶۴	تصویر ۷-۳ نقش مایه مار در خشت درخت و مرغ و مار
۶۵	تصویر ۸-۳ انواع خشت‌های گل لندنی
۶۶	تصویر ۹-۳ از راست به چپ، ابرو یا خنجری، شاه‌عباسی، سیب و شاه‌عباسی
۶۶	تصویر ۱۰-۳ انواع خشت‌های گل بادبزی
۶۷	تصویر ۱۱-۳ انواع خشت‌های همه‌گلی، برگرفته از قالی‌های خشتی
۶۷	تصویر ۱۲-۳ انواع خشت گل پیازی
۶۸	تصویر ۱۳-۳ خشت بید مجنون
۶۸	تصویر ۱۴-۳ خشت سبل (درخت سرو)
۶۹	تصویر ۱۵-۳ خشت درخت کاج
۶۹	تصویر ۱۶-۳ از راست به چپ، درخت انگور و درخت بادم
۷۰	تصویر ۱۷-۳ خشت‌های برگرفته از محیط پیرامون
۷۰	تصویر ۱۸-۳ فرشته
۷۱	تصویر ۱۹-۳ از راست به چپ، سینی، سوسکه، ابرو و زلف
۷۱	تصویر ۲۰-۳ قاب خورشیدی و چنگال
۷۱	تصویر ۲۱-۳ انواع خشت‌های ستونی
۷۲	تصویر ۲۲-۳ خشت قیچی و داس
۷۲	تصویر ۲۳-۳ خشت زنگوله‌ای تومون قری و زنگوله‌ای آویز به گوش شتر
۷۴	تصویر ۲۴-۳ انواع خشت‌های بته‌ای در قالی‌های خشتی چالستر
۷۵	تصویر ۲۵-۳ خشت‌ها با نقوش ترکیبی
۷۵	تصویر ۲۶-۳ خشت‌های گلدونی
۷۷	تصویر ۲۷-۳ برخی خشت‌های طایفه مش براتیا
۷۷	تصویر ۲۸-۳ برخی خشت‌های طایفه فتح‌اللهی‌ها
۷۸	تصویر ۲۹-۳ برخی نقشه خشت‌های طایفه شاکری‌ها
۷۸	تصویر ۳۰-۳ برخی خشت‌های طایفه شرافت‌ها
۸۲	تصویر ۳۱-۳ انواع قلمدون
۸۳	تصویر ۳۲-۳ انواع حاشیه‌های بزرگ
۸۳	تصویر ۳۳-۳ انواع حاشیه‌های کوچک
۸۴	تصویر ۳۴-۳ اجزاء تشکیل‌دهنده حاشیه قالی خشتی
۸۷	تصویر ۳۵-۳ تکرار فرم مربع - مستطیل خشت‌ها در متن قالی خشتی
۸۹	تصویر ۳۶-۳ قلمدون
۹۱	تصویر ۳۷-۳ قالی خشتی محرابی کتیبه‌دار، ابعاد پرده‌ای، بی‌بی‌باف
۹۲	تصویر ۳۸-۳ از راست به چپ، خشت محرابی، بید مجنون و سبل
۹۳	تصویر ۳۹-۳ طرح تک‌خشت یا غلط، احیاشده توسط شرکت فرش
۹۳	تصویر ۴۰-۳ از راست به چپ، خشت بته‌ای، بته گوشه و شاه‌عباسی
۹۴	تصویر ۴۱-۳ از راست به چپ، خشت سه‌لندنی، دست دلبر و طاووس
۹۵	شکل ۱-۳ ابعاد متداول قالی‌های خشتی چالستر در گذشته و حال

۹۶	تصویر ۴۲-۳ هماهنگی طرح با رنگ متن خشت، قسمتی از قالی خشتی ۶ متری، تکنیک القاجی ...
۹۸	تصویر ۴۳-۳ نوع قرارگیری خشت‌ها در امتداد طولی قالی و در وسط، قسمتی از ...
۹۸	تصویر ۴۴-۳ خشت مرکزی، قسمتی از قالی خشتی ۶ متری، تکنیک القاجی ...
۹۹	تصویر ۴۵-۳ نقش پشه در خشت گلدان و پرنده
۹۹	تصویر ۴۶-۳ شاخهٔ بید مجنون در خشت چمن آهو و دو پرنده
۱۰۰	تصویر ۴۷-۳ از راست به چپ خشت دو پرنده، بته گوشه، چمن آهو و بادوم
۱۰۱	تصویر ۴۸-۳ از سمت بالا به پایین، طرح کوه کوهی، پرچمی و کله‌قندی
۱۰۴	تصویر ۴۹-۳ ابزارهای بافت در چالستر
۱۰۵	تصویر ۵۰-۳ از راست به چپ، دار افقی یا زمینی و دار ارگونومیک
۱۰۶	تصویر ۵۱-۳ تکنیک القاجی، شیوهٔ لول‌باف
۱۰۷	تصویر ۵۲-۳ خشت پیاز از قالی ۶ متری، ابعاد ده‌تایی، تکنیک تب‌کو ...
۱۱۰	نمودار ۲-۳ کاربرد قالی‌های خشتی چالستر
۱۱۳	تصویر ۵۳-۳ کاربرد تزیینی قالی خشتی، اولین سمینار طرح و نقش فرش شهر کرد
۱۱۵	تصویر ۵۴-۳ قالی مزار
۱۱۶	تصویر ۵۵-۳ قالی مزار
۱۱۷	تصویر ۵۶-۳ خشت درخت کاج، نقش برجستهٔ سرو روی حجاری‌های سنگی ...
۱۳۷	تصویر ۵۷-۳ نژاد گوسفند چالستری با طول الیاف سی سانتی‌متر
۱۴۳	تصویر ۵۸-۳ چشم‌زخم (پنجهٔ ابوالفضل و مهرهٔ آبی یا خر مهره) روی دار قالی طایفهٔ فتح‌اللهی‌ها ...
۱۴۳	تصویر ۵۹-۳ چشم‌زخم (ادعیه و آیه‌های قرآنی) روی دار قالی طایفهٔ شاکری‌ها منزل تهمینه شبانیان
۱۴۵	تصویر ۶۰-۳ نقاشی دیواری قلعهٔ چالستر، خشت سبل و سرو و گل شانزده‌پر ...
۱۴۵	تصویر ۶۱-۳ نمونهٔ استفاده‌شده گل چندپر در قلمدون و حاشیهٔ کوچک قالی خشتی
۱۴۶	تصویر ۶۲-۳ از راست به چپ، خشت بته سرکچ، طاووس، گل لندی، دن ایژدری و شابگم
۱۴۷	تصویر ۶۳-۳ از راست به چپ، دم داس و خشت داس، چنگال پرندگان و خشت چنگال، ...
۱۴۷	تصویر ۶۴-۳ خشت مرغ و انگور
۱۴۹	تصویر ۶۵-۳ گل زنبق
۱۴۹	تصویر ۶۶-۳ گل زنبق، خشت پیازی و درخت بادام و خشت بادوم
۱۴۹	تصویر ۶۷-۳ از راست به چپ، خشت زُلف، سرترنجی، قندان و سینی
۱۵۰	تصویر ۶۸-۳ تزیینات سنگی اطراف در ورودی قلعهٔ چالستر
۱۵۰	تصویر ۶۹-۳ نمایی از قلعه ستوده
۱۵۰	تصویر ۷۰-۳ نمایی از نقاشی‌های دیواری قلعه ستوده
۱۵۱	تصویر ۷۱-۳ خشت انگور و حجاری‌های سنگی قلعهٔ چالستر
۱۵۲	تصویر ۷۲-۳ خشت درخت سبل و حجاری سنگی قلعهٔ چالستر
۱۵۲	تصویر ۷۳-۳ حجاری سنگی و خشت گلدون، نقاشی دیواری قلعهٔ چالستر و خشت زنبق
۱۵۳	تصویر ۷۴-۳ حجاری سنگی نقش فرشته در سردر ورودی قلعهٔ چالستر و خشت فرشته
۱۵۴	تصویر ۷۵-۳ خشت درخت بید مجنون
۱۵۵	تصویر ۷۶-۳ خشت درخت و مرغ و مار برگرفته از قالی خشتی با قدمت ۴۵ سال
۱۵۵	تصویر ۷۷-۳ انواع خشت‌های محرابی
۱۶۶	تصویر ۱-۴ بشقاب‌های ملامین
۱۶۷	تصویر ۲-۴ گلدون گوشهٔ کلیل در طرح کلیل ترنج و خشت گلدونی برگرفته از آن ...

پیشگفتار

تقدیم به: روح پاک عزیزانم
پدرم و برادرانم عزت‌الله و مهدی
که عالمانه به من آموختند تا چگونه در عرصه زندگی،
ایستادگی را تجربه نمایم.

و تقدیم به:

بافندگان هنرمند چالستر که نسل به نسل و دست به دست
هنرشان را جاودانه ساختند، می‌سازند و خواهند ساخت.

چالستر با تنوع فرهنگی و هنری خود یکی از مناطق با سابقه در زمینه تولید قالی در استان چهارمحال و بختیاری است که مرغوبیت قالی‌هایش شهرت بین‌المللی دارد. علاوه بر کیفیت مواد اولیه و بافت، تنوع در طرح‌ها همچون خشتی، قابی، کلیل ترنج^۱، شکارگاه، گل و بلبل و گلدونی^۲ نقطه قوت دیگری برای قالی این منطقه به حساب می‌آید. در این میان طرح خشتی به سبب پیشینه، تنوع نقوش، استقبال از سمت بافندگان و مصرف‌کنندگان داخلی و خارجی در این کتاب انتخاب و بررسی شده است. در روش تحقیق کیفی این کتاب برای نخستین بار از رویکرد انسان‌شناسی هنر به مثابه ابزار شناسایی بهتر نقش قالی خشتی در ساختار فرهنگی چالستر استفاده شده است.

مطالعات انسان‌شناسی هنر همچون یکی از زیرمجموعه‌های انسان‌شناسی سال‌هاست که در حوزه مطالعات هنری ورود پیدا کرده، توانسته است از تنوع نظریات علمی قابل توجهی برخوردار شود. انسان‌شناسی هنر در عصر حاضر علمی است با موضوعیت تحقیق و رویکردی که در بررسی آثار هنری می‌تواند راهگشا باشد و امکان شناخت تولیدات انسانی در اجتماع

---

۱. طرح لچک و ترنج در منطقه چالستر، کلیل ترنج نامیده می‌شود.

۲. گلدانی

را فراهم کند. در این رویکرد اعتقاد بر این است که هنر محصول زندگی جمعی افراد است و بخش مهمی از فرهنگ بومی را تشکیل می‌دهد. قالی خشتی تولیدشده در منطقه چالشر ماهیتی مستقل از زمینه‌ای که در آن به وجود آمده، ندارد؛ در واقع فهم این قالی بدون داشتن دانش فرهنگی از جامعه آفریننده‌اش یعنی منطقه چالشر ممکن نیست. بنابراین روابط پیرامون قالی خشتی در بررسی‌های انسان‌شناسی هنر اهمیت می‌یابد. محقق می‌تواند مشخصات صوری قالی خشتی را که اکنون خارج از جامعه‌اش قرار گرفته، بررسی کند اما ویژگی‌های معنایی‌ای که در جامعه سازنده به آن بخشیده می‌شود، قابل ارزیابی نخواهد بود مگر در جامعه تولیدکننده‌اش. بر این اساس و از آنجا که حوزه طرح و نقش قالی با بُعد معناشناختی و زیبایی‌شناختی رابطه قدرتمندی دارد، با انسان‌شناسی هنر به مثابه یکی از حوزه‌های بینارشته‌ای می‌توان قالی مناطق مختلف را بررسی کرد که قالی خشتی چالشر مصداق آن است. به نظر می‌رسد این قالی همانند قالی اکثر نقاط، یکی از تأثیرگذارترین ابزارهای بیان و هنر دیداری است که افراد جامعه برای ادراک آن اعتبار قابل توجهی قائل می‌شوند. از این رو توجه به این هنر تجسمی و بومی به طور جدی و عمیق در حوزه انسان‌شناسی هنر امری مهم و اجتناب‌ناپذیر است، چرا که انسان‌شناسی هنر به دنبال بررسی و قرار دادن هنر در اجتماع و فرهنگی است که در آن خلق شده، مصرف شده یا به نمایش گذاشته شده است. به طور مشخص اغلب بررسی‌های انجام‌شده در حوزه فرش ایران از توصیف ظاهری، ذکر نوع مواد اولیه، تکنیک‌های بافت و طبقه‌بندی بر اساس طرح‌ها و نقوش، فراتر نمی‌روند؛ اما آنچه کمتر به آن توجه شده، مقولات فرهنگی است که در این هنر، طی دوران منتقل شده و امروزه شاید برای خالق اثر - به‌خصوص بافندگان - هم مبهم و دور از دسترس باشد. لذا با در دست داشتن نتایج یک شناخت عمیق فرهنگی که هدف انسان‌شناسی هنر است، هنرهایی همچون قالی، برای نمونه از داوری‌های نادرست در مورد پیشینه نام‌گذاری و معانی غیر بومی نقوش رهایی می‌یابند. بدین امر محقق با استقرار در منطقه مورد نظر و به شیوه‌ای منسجم به دنبال گردآوری حداکثر داده‌های فرهنگی بوده تا از این راه به درک فرهنگی از قالی خشتی در این جامعه دست یابد و به این مسئله پاسخ دهد که پژوهشگران دیگر به آن نپرداخته‌اند که چه معنایی را از فرهنگ بومی منطقه از طریق قالی خشتی چالشر می‌توان دریافت، یا چه روابط معنایی در قالی خشتی چالشر انتقال یافته و مردم بومی این شیء هنری را چگونه تعریف و ارزیابی می‌کنند.

به دنبال این مهم علاوه بر اطلاعات و تجربیات شخصی به مطالعه منابع مرتبط با انسان‌شناسی هنر و مردم‌نگاری پرداخته شد. یکی از اصلی‌ترین مراحل، حضور در میدان تحقیق (چالشر) بود؛ اگرچه از گذشته و طی سال‌های متمادی برای شناسایی طرح‌ها و نقوش قالی در این منطقه رفت‌وآمد داشتم اما با مطالعات انسان‌شناسی هنر در پیچه‌ای تازه برایم گشوده شد تا از زوایای مختلفی قالی خشتی را مورد تحقیق و تحلیل قرار دهم. در شروع کار با آشنایان و مطلعان کلیدی که از قبل آشنایی داشتم مصاحبه‌های مفصلی در خصوص قالی خشتی، فرهنگ مادی و غیر مادی منطقه شد. هنرمندانی از طایفه‌های مختلف منطقه چالشر که برخی‌شان تا زمان چاپ کتاب فوت شدند از مهم‌ترین کسانی هستند که در تحقیقات کتاب حاضر از اطلاعات آن‌ها استفاده شده است، اشخاصی همچون: عبدالله شیرزاد چالشری (قفل‌ساز و محقق فرهنگ بومی)، داراب و امین شرافت (فروشنده قالی)، مرحوم کریم اجاق بیات (تولیدکننده)، اسفندیار حیدری (فروشنده قالی)، حاج رضا نصوحی (از تاجران فرش غیر بومی که هر سه‌شنبه مرتب به منطقه چالشر رفت‌وآمد دارد)، محمود شبانیان (چله‌دوان)، عباس ابراهیمی (محقق فرهنگ بومی)، محسن صفا چالشری، الهه فتح‌اللهی دهکردی و بافندگان صاحب تجربه‌ای همچون: مرحومه حبیبه‌خانم نصراللهی، بتول دایی جواد، مرحومه عمه شازده (پری‌چهر شرافت)، قدم‌خیر رحیمیان، مرحومه بتول نصر، طلعت شبانیان، طاهره بادفر، تهمنه شبانیان، فروغ شبانیان، مهناز شرافت و اشرف بهرامی. علاوه بر این، در حین رفت‌وآمد در منطقه با افراد بومی همانند پیرمردهایی که در طول روز و در اطراف قلعه چالشر یا قسمت‌های دیگر جمع می‌شدند، دختران جوانی که در مسیر رفت‌وآمد به مدرسه یا دانشگاه با ایشان برخورد می‌کردم، دانشجویان فرش دانشکده هنر دانشگاه شهرکرد که بومی چالشر بودند نیز گفتگوهای حضوری داشتم. علاوه بر آن از زیرمجموعه‌های فرهنگ مادی و غیر مادی منطقه نیز تحقیقات مفصلی به عمل آمد، شامل رسوم، جشن‌ها و سوگواری‌ها. در این میان تلاش شد توجه معطوف شود به مواردی مهم از فرهنگ بومی در رابطه با قالی منطقه و به طور خاص قالی خشتی. در حین پیش رفتن تحقیقات و مصاحبه‌ها، ارتباط بین قالی خشتی و فرهنگ بومی منطقه بیشتر آشکار شد؛ اما هر از گاهی یافتن رابطه بین این دو از وظایف دشوار بود، چرا که جامعه در برابر توضیح هنر بیش از آنکه بتواند حرف‌هایی بزند، سکوت اختیار کرده، از وسیله دیگری غیر از زبان گفتاری (قالی خشتی) استفاده می‌کرد. لذا طبیعی است که افراد نتوانند درباره هنر حرف بزنند، بلکه باید آن را بیافرینند

تا منظورشان از طریق فرم‌ها زده شود. از این رو محقق برای استخراج توضیحاتی دربارهٔ قالبی خشتی چالستر مجبور شد تا از یک طرف از داده‌های فرهنگی بومی استفاده کند و از طرف دیگر با مشاهدات و مشارکت‌ها، احساس اجتماع را دریابد. بدین ترتیب او قادر می‌شود تا صرفاً بخشی و سطوحی از قالبی خشتی چالستر را بفهمد، اما همین فهم انسان‌شناسانه می‌تواند از سوی محققان دیگر به چالش کشیده شود؛ زیرا موضوع مورد مطالعه خود چالش‌برانگیز است چرا که هنر هیچ‌گاه به طور مستقیم و آشکارا تن به تفسیر نمی‌دهد و این سختی مضاعفی را بر مردم‌نگار وارد می‌کند به نحوی که اوایل پژوهش مایوس‌کننده است زیرا که هیچ‌کس و هیچ منبع فرهنگی‌ای حرف مستقیمی به خصوص دربارهٔ محتوا نمی‌زند و افراد نیز واکنش‌های مستقیم فکری و حسی به آثار ندارند؛ به تدریج و به‌کندی است که روزه‌ها و سرنخ‌هایی با غرق شدن در فرهنگ مورد مطالعه باز می‌شود. با این اوصاف، گرچه دیدن هنر بومی همچون بومیان، ناممکن است اما پژوهش انسان‌شناسی به ما کمک می‌کند که به این فهم بومی نزدیک‌تر شویم. لذا پس از انجام دادن یا خواندن پژوهش انسان‌شناسانه، آثار هنری را متفاوت‌تر از قبل خواهیم دید و به قول مورفی «به جای تلاش برای ارائهٔ تعریفی ساده از هنر، باید طیف گسترده‌ای از ویژگی‌های مرتبط با آثار هنری و شرایطی را بررسی کنیم که اشیاء به وسیلهٔ آن‌ها در این مقوله پذیرفته می‌شوند» (Morphy, 2007a: 3) که در تحلیل ابعاد زیبایی‌شناختی و معنای فرهنگی قالبی خشتی با این سختی درگیر بودم و تلاش کردم تا هر چه بیشتر به درکی بومی نزدیک شوم اما همواره پژوهشگران در تحقیقات خود با محدودیت‌هایی مواجه‌اند که بخشی از آن‌ها حتی در ابتدای کار نیز خود را نشان می‌دهند. هر پژوهشی در کنار بدیع بودن و داشتن نقاط قوت، برخی محدودیت‌های روش‌شناختی دارد. البته باید توجه داشت که محدودیت‌های پژوهش به معنی نارسایی تحقیق در مراحل تدوین، اجرا، تحلیل و تبیین نتایج نیست. به عبارت دیگر از زاویه روش‌شناختی محدودیت‌های اعمال‌شده، بیانگر توانمندی پژوهش است چرا که پژوهشگر در مرحلهٔ مقدماتی و تدوین طرح با توجیه‌های علمی و منطقی مطلوب به انجام آن‌ها همت می‌گمارد. در کتاب حاضر هم برخی محدودیت‌ها وجود داشت که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر است:

- عدم دسترسی به برخی قالبی‌های خشتی با طرح‌های اولیه مانند قالبی‌های خشتی طایفه شاکری‌ها یا طرح خشت غلط که بافت آن در گذشته با خشت‌های اصیل منطقه رواج داشت، اما برای معرفی تصویری این نوع طرح، قالبی اصیل آن یافت نشد و مجبور به استفاده از نقشه‌های

آن‌ها یا طرح‌های احیاشده شرکت تعاونی فرش دستباف روستایی شهر کرد شدم.
- کمبود یا عدم منابع مکتوب در خصوص فرهنگ بومی، طرح‌ها و نقوش قالی خشتی
چالشر.

- در قید حیات نبودن مطلعان کلیدی همچون بافندگان مسن که از تجربه بیشتری در زمینه
قالی‌بافی برخوردار بودند یا کهولت سن و کسالت بافندگان بازمانده صاحب تجربه که توانایی و
حوصله صحبت با محقق را نداشتند.

- فراموشی بسیاری از رسومات مرتبط با قالی‌بافی منطقه چالشر که قسمت مهمی از
فرهنگ غیر مادی منطقه در این ارتباط است.

- عدم آگاهی مطلعان بومی یا تاجران از مکان قالی‌های خشتی با طرح‌های اولیه و قدمت

بالای ۷۰ سال.

در پایان ذکر این نکته ضروری است که حجمی از اطلاعات کتاب مورد نظر برگرفته
از رساله دکتری نگارنده با عنوان «تحلیل فرهنگی قالی خشتی چالشر با رویکرد انسان‌شناسی
هنر» از دانشگاه هنر اصفهان است. به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته
است از اساتید گرامی‌ام جناب دکتر اصغر ایزدی جیران، دکتر اصغر جوانی و دکتر ناصر فکوهی
سپاسگزاری ویژه‌ای داشته باشم.

پروردگارا حسن عاقبت، سلامت و سعادت را برای آنان مقدر بفرما.